

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ

Право на інформацію є одним із фундаментальних прав, яке забезпечує розвиток особистості, функціонування правової держави, розвиток та становлення громадянського суспільства, і є передумовою існування демократичного устрою держави. Комплекс питань, пов'язаних із правом на інформацію, власне, наявністю чи відсутністю таких прав, визначає рівень демократичності суспільства, дотримання загально визнаних у світі прав і свобод людини та громадянина.

Питанням, пов'язаним із правом на інформацію у сучасному праві приділяється значна увага. Ст. 3 Закону України “Про інформацію” визначає основними напрямками державної інформаційної політики забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства та ін.

Питанням, пов'язаним із правом на інформацію, приділяється значна увага. Зазначене питання було об'єктом дослідження таких науковців, як В. М. Брижко, М. С. Демкова, Р. А. Калюжний, Д. В. Колобанов, Л. В. Кузенко, Є. В. Петров, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець та інші.

А. Р. Белкін з метою визначення інформації поділяє останню на інформацію про подію та інформацію з події. Під першою він розуміє міру зв'язку події з наступними змінами у навколишньому середовищі, під другою – з подальшими змінами [1].

Д. І. Бедняков під інформацією розуміє відомості, знання про об'єктивну реальність, інакше кажучи, образно-знакову та образно-понятійну модель всесвіту [2].

Законодавець широко застосовує поняття “інформація” в нормативних правових актах у різних її видах. Так, ст. 20 Закону України “Про інформацію” містить визначення поняття масова інформація – “публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація” [3]. Ст. 1 Закону України “Про державну таємницю” визначає поняття секретна інформація – “вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані Законом державною таємницею і підлягають охороні державою [4].

У ст. 1 Закону України “Про інформацію” виписана загальна дефініція категорії “інформація”. Згідно цього Закону, “інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі” [3].

Вперше право на інформацію було закріплено у ст. 19 Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р., в якій статувалось, що "кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів" [5].

Право на інформацію громадян України має свою історію. У Конституції СРСР 1977 року тема права на інформацію самотійно не виділялась. Вона була включена до системи політичних прав і свобод. Конституція закріплювала свободу слова, друку, зборів, мітингів та демонстрацій. Право на інформацію конституційно закріплювалося у зв'язку з гарантіями прав на освіту, використання досягнень культури, право участі у державному управлінні тощо. Крім того, конституційно охоронялися права на таємницю листування, телефонні розмови та телеграфні повідомлення. Тільки у Конституції України від 1996 року у повному обсязі на державному рівні зафіксовано право на інформацію.

Сьогодні основа права на доступ до інформації закріплено в ст. 34 Конституції України відповідно до якої, кожен має право вільно зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Ця норма Конституції України ґрунтується на положеннях Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та ін [6].

Складові права на інформацію визначені у ст. 5 Закону "Про інформацію", зокрема, право на інформацію полягає у можливості вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [3].

У складі права на інформації можна виділити такі елементи (правомочності):

- право доступу до документів та інших матеріалів, інформаційним ресурсам та інформаційним системам;
- право на звернення за інформацією до певних суб'єктів;
- право отримувати інформацію від конкретних суб'єктів;
- право фіксувати інформацію, у тому числі за допомогою технічних засобів;
- право на відтворення інформації (отриманої у не заборонений законом спосіб);
- право на доведення інформації до конкретних суб'єктів через її опублікування, а також поширення через мережі обміну даними (зокрема Інтернет), передачі через засоби масової інформації в режимі повідомлень;
- право на отримання консультації з питань доступу до інформації.

Згідно ст. 6 Закону України "Про інформацію", право на інформацію забезпечується створенням механізму реалізації права на інформацію; створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз

даних, інформаційних ресурсів; обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення; обов'язком суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації; здійсненням державного і громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію; встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію [3].

Згідно ст. 7 Закону України “Про інформацію”, право на інформацію охороняється законом. Держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації. Ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом [3].

Право на інформацію є одним із фундаментальних прав, яке забезпечує розвиток особистості, функціонування правової держави, розвиток та становлення громадянського суспільства, і є передумовою існування демократичного устрою держави. Комплекс питань, пов'язаних із правом на інформацію, власне, наявністю чи відсутністю таких прав, визначає рівень демократичності суспільства, дотримання загально визнаних у світі прав і свобод людини та громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белкин А. Р., Левин М. Ш. Принятие решений: комбинаторные модели аппроксимации информации. – М. : Наука, 1990. – 160 с.
2. Бедняков Д. И. Непроцессуальная информация и расследование преступлений / Д. И. Бедняков. – М.: Юрид. лит., 1991. – 206 с.
3. Про інформацію: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650
4. Про державну таємницю: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93
5. Загальна декларація прав людини від 10 рудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.
6. Конституція Украї□ни // Відомості Верховної□ Ради Украї□ни. – 1996. – № 30. – Ст. 141.